

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
ΑΠΑΝΤΑ
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
Ν. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΟΜΟΣ
ΑΘΗΝΑ 1982
Σελ. 135-142

Η ΧΤΥΠΗΜΕΝΗ

Εἰς τοῦ Γιάννη τῆς Παντελοῦς τὸ στενὸ ἔβγαινε μία *Καντίνα** μὲ τὸν λευκὸν φερετζέν καὶ τὸ γιασμάκι τῆς, καὶ τοῦτο πολὺ συχνά, σχεδὸν κάθε μῆνα. Τὴν εἶδε δύο φορές μὲ τὰ μάτια τῆς ἢ γρια-Παντελοῦ, καὶ ὁ υἱὸς τῆς ὁ Γιάννης, καὶ διάφοροι ἄλλοι γείτονες. Ἦτον ἓνα κατάλυμα, παλαιὰ οἰκία καταρρεύσασα, χωριζομένη διὰ τοῦ στενοῦ ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐν ἣ κατῶκει ἡ γρια μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς καὶ τῆς νύμφης τῆς, εἶτα ἓνας αὐλόγυρος ἔρημος, μ' ἓνα φοῦρνον τὸν ὁποῖον ἀπὸ πολλοῦ ἔπαυσε νὰ κολλᾶ ἢ γερόντισσα, καὶ δύο ἐτοιμόρροποι οἰκίσκοι ἀκατοίκητοι, ὅλα ἔρημα καὶ σκοτεινά.

Τῆς νύμφης τῆς, τῆς Γιάνναινας, «τῆς εἶχεν ἔρθει ἄτυχα», ἐβεβαίου ἡ γρια-Παντελοῦ. Μίαν ἑσπέραν ὅπου εἶχε καταβῆ εἰς τὸ κατάλυμα μοναχὴ τῆς, βλέπει ἔξαφνα τὴν Καντίνα λευκόπεπλον, μὲ τὸ μέτωπον, τὴν ρῖνα καὶ τὰς σιαγόνας σκεπασμένα, μὲ τὰ ὄμματα σπινθηροβολοῦντα κ' ἐκάθητο ὡς καλὴ νοικοκυρὰ εἰς τὴν ἀγκωνὴν τοῦ ἔρειπίου, ἐπὶ τινος λίθου, καπνίζουσα τὸ μικρὸ τσιμπουκάκι τῆς, καὶ πῶς τῆς ἔπρεπε τῶ ὄντι! Ἦτον ἄλλως ἢ μόνη οἰκοκυρὰ τοῦ μέρους, διότι ἀφοῦ ὁ χώρος εἶχε μείνει ἀπὸ ἐτῶν ἔρημος ἀνθρώπων, ἐπόμενον ἦτο νὰ εὑρεθῆ μία Καντίνα νὰ λάβῃ κατοχὴν. Ἡ παράδοσις ἔλεγεν ὅτι, τὸ πάλαι, ὅτε εἶχον οἰκήσει Τούρκοι ἐν τῇ νήσῳ, ὁ χώρος οὗτος καὶ πολλὰ κύκλω οἰκόπεδα ἀνῆκον εἰς ἓνα ἀράπην, ὅστις ἔτρεφεν οὐκ ὀλίγας γυναῖκας, καὶ τὸ κατάλυμα τοῦτο ἦτον ἀκριβῶς τὸ χαρέμι του. Εἶναι ἀληθές ὅτι τῶν Τούρκων οἱ νεκροὶ γίνονται τὴν νύκτα ζωντανοὶ σκύλοι, ἀλλ' ἴσως ἢ μία τῶν γυναικῶν τοῦ ἀράπη νὰ ἦτον εἰς τὸ κρυφὸν χριστιανή, καὶ ἂν καὶ ἐξεβαπτίσθη διὰ τῆς μετὰ τοῦ ἀπίστου κοινωνίας, δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ γίνῃ ἐντελῶς Τούρκισσα.

Ἄμα εἶδε τὸ ἀπίστευτον θέαμα ἢ πτωχὴ γυνή, ἔτρεξε μὲ τρεμούσας κνήμας, μὲ τὴν γλῶσσαν κρεμαμένην ἔξω, λευκὴ ὡς σινδῶν, ἔτρεξεν ἐπάνω εἰς τὴν οἰκίαν, κ' ἔπεσεν ἀμέσως εἰς τὴν στρωμνὴν πυρέσσουσα. «Τῆς ἦρθε ἄτυχα». Εἶχε χτυπηθῆ. Καὶ δὲν τῆς ἐπῆρε μὲν ἢ Καντίνα τὴν μιλιὰ τῆς, διότι μὲ τὴν γλῶσσαν παραλυθεῖσαν δὲν ἐδυνήθη ν' ἀρθρώσῃ κραυγὴν, ἀλλ' ἔμεινε τραυλὴ διὰ βίου. Ἐπὶ τρεῖς μῆνας καὶ πλέον τὴν ἐδιάβαζεν ὁ ἱερεὺς τῆς Παναγίας τῆς Κεχρεᾶς, καὶ κατ' ἀρχὰς αἰ φωναί τῆς ἦσαν ἀκατάληπτοι. Ὑστερον ὅμως ὁ τραυλισμὸς ἐμετριάσθη, καὶ ἠδύνατο μετὰ δυσκολίας νὰ ἐκφράζῃ τί ἐπεθύμει. Ἀλλὰ πέπλος βαθύς ἠπλώθη ἐπὶ τῆς διανοίας τῆς, ὁμοῖος μ' ἐκείνον ὅστις ἔκρυπτε τοὺς χαρακτῆρας τῆς μορφῆς τῆς Καντίνας.

Ἡ πενθερά της «τὴν εἶχε ἴμοσιμο*», τόσον πολὺ τὴν ἠγάπα. Καὶ τὴν ἠγάπα δημοσίᾳ, εἰς τὸ φανερόν, δὲν τὸ ἔκρυπτεν. Ἡ γειτόνισσά της, ἡ γρια-Περμάχου, ἠγανάκτει καὶ διεμαρτύρετο κατὰ τῆς τόσης ἀδυναμίας τῆς ὀμήλικός της πρὸς τὴν ἀσθενῆ νύμφην. Διότι ἡ πτωχὴ Γιάνναινα, τριακοντοῦτις γυνή, ὠχρά, ἀναιμικὴ ἐξ ἀρχῆς, ἐφύλαττε τὴν στρωμνὴν ἐπὶ μῆνας, ἐπὶ μῆνας πολλούς, μετὰ τὴν ὄψιν τοῦ φαντάσματος. Τῆς ἔλεγεν «Ἔ! σὰν πεθάνῃ, καὶ τί τάχα; θὰ ξελευτερωθῆ...». Ἀλλ' ἡ γρια Παντελοῦ οὔτε ἀστεϊσμοῦ χάριν ἠδύνατο ν' ἀκούσῃ τοιαύτην εὐχὴν ἐκφερομένην. Ν' ἀποθάνῃ ἡ νύμφη της; Μὴ γένοιτο! Καὶ εἶχεν ἄλλην νύμφην;

Καὶ ὅμως, μ' ὅλους τοὺς ἀπαισίους κρωγμοὺς τῆς γριας Περμάχου, ἡ Παντελοῦ δὲν ἔπαυε νὰ τὴν ἔχῃ ἔμπιστον, νὰ τῆς λέγῃ ὅλα τὰ μυστικά της. Μίαν πρωίαν, ἐλθοῦσα παρὰ τὴν θύραν τῆς καλύβης, ὅπου κατῴκει ἡ ἀπαισίος γρια, ὑπὸ τὴν φυλλορροοῦσαν κληματαριάν, τῆς εἶπεν ὅτι ἡ νύμφη της εἶχε περάσει τὴν νύκτα πολὺ ἄσχημα, ὅτι δις ἦλθεν εἰς κίνδυνον, ὅτι «ἀκόμα λίγο καὶ θελὰ-σώση», ὅτι ἐξύπνισαν τὰ μεσάνυκτα τὸν ἐφημέριον διὰ νὰ τὴν μεταλάβῃ, καὶ ὅτι μόλις τώρα τὰ χαράγματα ἠσύχασεν ὀλίγον καὶ ἀπεκοιμήθη. Ἀλλ' ὅτι ἀκόμη εἶναι φόβος, φόβος καὶ κίνδυνος.

Στρέψασα τότε ἡ γρια-Περμάχου πολυσημαντὸν βλέμμα πρὸς τὴν συνηλικιώτιν καὶ ὀμότρηχά της, τῆς λέγει:

— Σὰ σ' ἀκούω, γειτόνισσα! Θὰ φάῃ κι ἄλλη ψωμί!...

* * *

Ἐν τούτοις ἡ ταλαίπωρος γυνὴ ὑπέφερε καὶ ἦτον ἀξία οἴκτου. Ἐπασχεν ἀπὸ συνεχῆ πνιγμονήν, εἶχε λήρους, λιποθυμίας, παραμιλήματα, ἔκλαιε κ' ἐκόπτετο ἀνευ αἰτίας παννυχί, ὑπὸ τὸν σκληρὸν ἐφιάλτην. Ἐτραύλιζεν, ἐτραύλιζε πάντοτε. Ἐφώναζεν αἴφνης: «Νά την! τὴν βλέπω!». Ἐφαντάζετο ὅτι βλέπει πάντοτε τὴν Καντίνα μὲ τὸν φερετζὲν καὶ μὲ τὸ τοιμπουκάκι της. Ἐκραζεν, ἐξύπνος ἢ κοιμωμένη, τὴν κόρην της, παιδίσκην ἑπταετῆ: «Ἐλα, μικλό μου! Κατελνιώ μου! καλδιά μ' πονεῖ...». Καὶ ἡ μικρὰ ἤρχετο πλησίον της καὶ τὴν ἐνηγκαλίζετο. Ἡ κορασίς αὕτη ἦτο ἀπαράλλακτον ἀντίτυπον τῆς μητρός της, μικρογραφία τῆς αὐτῆς εἰκόνας. Μακρὰ, ἰσχνή, λευκοτάτη, κηρόπλαστος. Ἐν τούτοις ἡ μάμμη της δὲν τὴν ἠγάπα. Ἐπροτίμα τὸν ἀδελφόν της, τὸν μικρὸν Πολυχρονάκην, τετραετὲς παιδίον «μὲ τέσσαρα μάγουλα», ἀκριβὲς ἀντίγραφον τοῦ πατρὸς του.

Ὁ χρηστὸς οὗτος νοικοκύρης, γεωργοκτηματίας ἐκ τῶν πρώτων τῆς νήσου, ἐπαρχιακὸς σύμβουλος, βραχύσωμος, παχὺς, προγάστωρ, ἐπανήρχετο πάντοτε τὴν ἐσπέραν ἀπὸ τὸ χωράφι (συνήθως ἤρχετο πολὺ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἐνίοτε δυὸ-ὥρες-νύχτα), κουρασμένος, πεινασμένος, ὀλιγόλογος, ἀλλ' ὄχι καὶ ὀργίλος οὔτε παράξενος. Δὲν ἠρώτα ποτὲ τὴν πάσχουσαν πῶς ἐπέρασε τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐγόγγυζε ποτὲ οὔτε παρεπονεῖτο διατί

να είναι ἄρρωστη. Εἶχεν ἐργασίας, εἶχε σχέδια, εἰργάζετο ὁ ἴδιος, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔπαυε νὰ ἔχη παραγυιούς, νὰ δανεῖζεται καὶ νὰ πληρώνῃ ἡμεροκάματα. Εἶχε δύο τρεῖς ἐλαιῶνας λαμπρούς, φθονετούς, κ' εὔρισκε τοὺς δανειστάς προθύμους. Ἐφαντάζετο ὅτι ἡ προθυμία αὕτη ἦτο ἐκ σεβασμοῦ καὶ ἀβροφροσύνης πρὸς αὐτόν, ὡς πρόκριτον, ἐκ καλῆς οἰκογενείας τοῦ τόπου. Ὅλον τὸν χρόνον δὲν τοῦ ἔλειπαν οἱ ἐργάται. Εἶχε δύο βουνὰ ὀλόκληρα νὰ καλλιεργήσῃ. Εἶχε νὰ ξανοίξῃ*, νὰ ξεσκολώσῃ*, νὰ θαμνέψῃ, νὰ βοτανίσῃ, νὰ φυτέψῃ, νὰ θηλιάσῃ*, νὰ ὀργώσῃ. Ἐπειτα εἶχε νὰ συγκομίσῃ τοὺς καρπούς, νὰ ἐκθλίψῃ τὰ ἔλαια, νὰ πατήσῃ τὰς σταφυλάς. «Καιρὸς τοῦ φυτεῦσαι καὶ καιρὸς τοῦ ἐκτίλαι». Ἐδανεῖζετο λοιπὸν κ' ἐπλήρωνε. Ἐλεγε «παίρνοντας καὶ δίνοντας». Συνήθειαν δὲν εἶχε νὰ λογαριάζεται ποτέ, ἂν καὶ ἔδιδεν εἰς τοὺς τόκους ὅ,τι τοῦ ἐπερίσσειεν. Οἱ δανεισταὶ του, ὡς ἐκ τῆς ὀφειλομένης ἀβροφροσύνης πρὸς αὐτόν, ὡς ἐκ προγόνων προεστῶτα τοῦ τόπου, δὲν τῷ ἔλεγαν ποτέ: «Ἐλα νὰ λογαριασθῆς». Δὲν ἐφαντάζετο ὅτι ὅλα καὶ ὅλα τὰ χρέη του θὰ ὑπερέβαινον ποτὲ τὰ χίλια τάλληρα. Εἰς τὴν πρώτην ἐλαιοφορίαν εἶχε σκοπὸν νὰ τὰ ἐξοφλήσῃ ὅλα. Ἀλλὰ μίαν ἐσπέραν πολὺ δυσαρέστως ἐξεπλάγη ὅταν, ἐπανελθὼν ἀπὸ τὸ χωράφι, εὔρεν εἰς τὴν θύραν του τοιχοκολλημένην ἀγωγὴν «περὶ πληρωμῆς δραχ. 19.892 καὶ 85% ἐντόκως, ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως μέχρις ἐξοφλήσεως». Ὁ αὐθάδης κλητῆρ, ὅστις μόνος αὐτὸς ἐτόλμησε νὰ λησμονήσῃ τὴν ὀφειλομένην πρὸς τὸν ἀπόγονον τῶν προεστῶτων ἀβρότητα, παρεπονέθη ὅτι δὲν εὔρισκε ποτὲ τὸν ἐναγόμενον, ὅτι ἦτον αἰωνίως εἰς τὸ χωράφι, ὅτι ποτὲ οὔτε κατὰ Κυριακὴν δὲν κατέβαινεν εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ ἐπειδὴ αἱ γυναῖκες δὲν ἤξευραν νὰ ὑπογράψουν οὔτε ἠθελαν νὰ δεχθοῦν τὸ ἔγγραφον, προεικάζουσαι ὅτι θὰ ἦτο φοβερόν τι, ἐκόλλησε τὴν ἀγωγὴν ἐπὶ τῆς θύρας, κ' ἐπῆγε νὰ πῖν τὸ ὀρεκτικόν του.

* * *

Καὶ εἶναι παραδεδεγμένον ὅτι μία δυστυχία δὲν ἔρχεται ποτὲ μόνη τῆς. Μόλις εἶχε παρέλθει μὴν ἀπὸ τοῦ ἀνεξηγήτου παθήματος τῆς γυναικὸς του, καὶ ἡ ἀγωγή τοῦ ἐκοινοποιήθη. Ἐννοεῖται ὅτι, ἂν καὶ ἦτο ἐπαρχιακὸς σύμβουλος, δὲν ἐνόει τίποτε ἀπὸ δικαστικά πράγματα, καὶ οἱ δικολάβοι τὸν ἐξεμεταλλεύοντο ὅπως ἠθελαν αὐτοί. Ἐπαυσε τοὺς ἐργάτας διὰ νὰ πληρώνῃ τοὺς δικηγόρους. Ἡ γρια-Παντελοῦ ἦλθεν εἰς τὴν ἀκμὴν νὰ μετανοήσῃ ὅτι ἔπαυσε νὰ κολλᾷ τὸν φοῦρνον, ἃς ἦτο καὶ μήτηρ συμβούλου ἐπαρχιακοῦ. Δὲν τῆς ἤρκουν τὰ ἄλλα βάσανα, εἶχε καὶ τὴν γραῖαν στρίγλαν τὴν γειτόνισσάν της, ἥτις δὲν ἔπαυε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὴν σκληρὰν ἐπιδόξον· «Θὰ φάῃ κι ἄλλη ψωμί!»

Καὶ αὐτὴ, τὴν νύμφην της, «τὴν εἶχε ἴμοσιμο». Ἡδύνατο ν' ἀκούῃ τοιοῦτον κακὸν κρωγμόν; Μίαν ἡμέραν ἔχασε τὴν ὑπομονὴν καὶ τῆς λέγει· «Γιὰ νὰ σοῦ πῶ, γειτόνισσα, δὲ μ' ἀρέσει νὰ μ' τὸ λὲς αὐτό». Τότε ἡ γραῖα στραφεῖσα τῆς ἀπεκρίθη· «Τὸ ξέρω δὰ πὼς ἀμώνεις στ' ὄνομά της, γειτόνισσα· μὰ ἡσύχασε, τὸ ὄνομά της δὲ θὰ χαθῆ!»

* * *

Ἦτον ἡμέρα Κυριακή πρὸ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, καὶ ἡ γρῖα-Παντελοῦ, ἐπιστρέψασα ἐκ τῆς λειτουργίας, ὅπου εἶχεν ἀκούσει τὲς «γενεὲς δεκατέσσαρες» ἀνέβη εἰς τὴν οἰκίαν. Ἡ ἀσθενὴς ἀνέκειτο ἐπὶ τῆς στρωμνῆς παρὰ τὴν ἐστίαν, καὶ ἡ μικρὰ Αἰκατερίνη καθημένη παρὰ τὸ προσκέφαλόν της τῆς ἐκράτει τὴν χεῖρα. Ἡ γρῖα-Περμάχου εἶχεν ἔλθει νὰ κάμη τὴν συνήθη πρωινὴν ἐπίσκεψιν, νὰ δώσῃ κανέν ψευτογιατρικὸν εἰς τὴν πάσχουσαν καὶ νὰ πῆ τὴν φασκομηλιά της μὲ τὸ πετιμέζι· ὀκλάζουσα εἰς μίαν γωνίαν ἀντικρὺ τῆς ἐστίας, ὁμοία μὲ τὴν κουκουβάγια, προσήλου τοὺς μεγάλους ὀφθαλμούς της ἐπὶ τὴν ἀσθενῆ, καὶ κατεμέτρει τοὺς προϊόντας βαθμοὺς τῆς φθορᾶς ἐπὶ τοῦ προσώπου της. Εἶτα ἠγείρετο καὶ κατέβαινεν εἰς τὴν καλύβην της, καὶ ἡ γρῖα-Παντελοῦ, τὴν προέπεμπε συνήθως μέχρι τῆς κλίμακος. Τότε ἡ Περμάχου ἐπανελάμβανε ταπεινὴ τῆ φωνῆ τὴν προφητείαν της, «ὅτι θὰ φάῃ κι ἄλλη ψωμί», ἡ δὲ γρῖα διεμαρτύρετο ἀσθενῶς κατὰ τῆς ἐπιμονῆς της.

Καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ αὐτὸ συνέβη, καὶ τὸ παράδοξον, ὅτι μόλις ἐσηκώθη ἡ Περμάχου, εὐχομένη «περαστικά» κατὰ τὸ σύνηθες, καὶ ἡ ἀσθενὴς ἐστήλωσε τὰ ὦτα, προσβλέπουσα διὰ τῆς ἡμικλείστου μεινάσης θύρας πρὸς τὸν ἐξώστην, καθ' ἣν διεύθυνσιν ἐξῆλθον αἱ δύο γρῖαι. Ἦκουσε τοὺς ψιθυρισμοὺς των, καὶ ἡ ὄψις της ἔγινε πελιδνοτέρα ἢ ὅσον ἦτο. Διέκρινεν ἄρα τὴν δύσηχον φράσιν τῆς γρῖας κακομάντιδος;

Στραφεῖσα τότε πρὸς τὴν κόρην της, μετὰ κόπου καὶ δυσκολίας τῆς εἶπε τραυλίζουσα:

— Ἀχ! παιδί μου, ἐγὼ ἔχω ὡς τῶλα πεθελά, καὶ σὺ ἀπὸ δῶ κ' ἐμπλὸς θὰ ἔχῃς... Καὶ ἐστάθη.

— Τί θὰ ἔχω; ἠρώτησε μετὰ παιδικῆς περιεργείας ἡ παιδίσκη.

Ἡ ἀσθενὴς ἀνένευσεν, ὡς νὰ ἤθελε νὰ εἴπη: «Ἄφησέ τα τώρα, δὲν εἶναι καιρός». Ἀλλ' ἡ μικρὰ ἐπέμεινε.

— Τί θὰ ἔχω, μητέρα;

— Τί νὰ σοῦ πῶ, παιδί μου, ἐψιθύρισεν ἡ πάσχουσα, ὁ Θεὸς ξέλει.

Ἦσως ἤθελε νὰ εἴπη «μητριάν», ἀλλὰ δὲν εἶχε τὸ θάρρος ν' ἀρθρώσῃ τὴν λέξιν.

— Γιατί, μητέρα, ἐπανέλαβεν ἡ παιδίσκη, εἶπες πὼς ἔχεις πεθερά, σὰν νὰ μὴν εἶσ' εὐχαριστημένη; Καὶ δὲ σ' ἀγαπάει ἡ μαμμίτσα μου;

Ἡ ἀσθενὴς ἔσεισε τὴν κεφαλὴν, ἀλλὰ δὲν εἶπε λέξιν.

— Ἡ μαμμίτσα μου, μητέρα, τὴν ἀκούω ἐγὼ πολλὰς φορὰς ποὺ λέει τῆς θεια-Περμάχους πὼς σ' ἔχει ἴμοσιμο. Δὲν μοῦ λές, μητέρα, τί θὰ πῆ αὐτό, νὰ ἔχη κανεὶς ἕναν ἄνθρωπο ἴμοσιμο;

— Θὰ πῆ, παιδί μου, ἐμορμύρισεν ἡ ἡμίπληκτος, πὼς ἀμώνει τάχα στ' ὄνομά του.

Ἡ κορασίς δὲν ἐνόησεν ἐντελῶς.

— Καὶ τί θὰ πῆ ν' ἀμώνει στ' ὄνομά του;

— Θὰ πῆ νὰ παίλνῃ ὄλκο στ' ὄνομά του, πὼς λένε καμπόσοι: μὰ τὸ Θεό, μὰ τὴν Παναγιά...

— Ἄ! κ' ἡ μαμμίτσα μου ἀμώνει στ' ὄνομά σου;

— Θεὸς ξέλει...

— Τὴν ἀκουσα, μητέρα, νὰ τό λήη τῆς θεια-Περμάχους, κι ἡ θεια Περμάχου τῆς ἔλεγε...

Ἡ ἀσθενὴς ἔκαμε κίνημα ὄχι περιεργείας ἢ ἀνυπομονησίας διὰ ν' ἀκούσῃ, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποτροπιασμοῦ ὅπως μὴ ἀκούσῃ τὰ λεγόμενα. Ἡ μικρὰ ἐξηκολούθησε χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ:

— ... Τῆς ἔλεγε: «Ἐ! γειτόνισσα, γειτόνισσα! θὰ φάῃ κι ἄλλη ψωμί...». Δὲ μοῦ λές, μητέρα, τί θὰ πῆ νὰ φάῃ κι ἄλλη ψωμί;

Ἄλλ' ἡ δύστηνος γυνὴ εἶχε γίνῃ πελιδνοτάτη, καὶ τὰ ὄμματά της εἶχον τὴν ἀλαμπῆ ἐκείνην στιλπνότητα, τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς ὀνομάζει *βασίλεμα τῶν ματιῶν*, καὶ οἱ ὀδόντες της ἔμειναν συνεσφιγμένοι.

— Τί ἔχεις, μητέρα, τί ἔχεις; ἔκραξεν ἡ Αἰκατερίνη.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπέστρεψεν ἡ γραῖα Παντελοῦ, ἀφοῦ εἶχε προπέμψῃ μέχρι τῆς κλίμακος τὴν γηραιὰν φίλην της.

— Κουράγιο, νυφούλα μου, κουράγιο, εἶπεν ἰδοῦσα τὴν ἔκτακτον ὠχρότητα της, καὶ μὴ μαντεύουσα τί εἶχε λεχθῆ.

Ἡ ἀσθενὴς κατέβαλεν ὑπεράνθρωπον ἀγῶνα, καὶ συνῆλθε. Δὲν ἐξέφερε κανὲν παράπονον. Ἐβίασεν ἑαυτὴν νὰ μειδιάσῃ πρὸς τὴν πενθερὰν καὶ πρὸς τὸ θυγάτριόν της. Ἡ γραῖα ἐπανελάβε καὶ πάλιν:

— Δὲν ἔχεις τίποτε. Κουράγιο, νυφούλα μου, κουράγιο!

Πτωχή γυνή! ὑπέφερεν ὡς μάρτυς. Εἶχε γίνει θῦμα τῆς ἄγαν ταύτης φιλοστοργίας τῆς πενθερᾶς της. Τόσον τὴν ἠγάπα, ὥστε τὴν εἶχεν ἀπομακρύνει ἀπὸ τοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς της. Δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφάς της νὰ ἔλθωσι νὰ τὴν νοσηλεύσωσιν. Αὐταὶ αἱ ἴδιαι παρεπονοῦντο πικρῶς κατὰ τῆς ὀμείμονος, τὴν ἀπεκάλουν *ξεχωρισμένην*. Ἐλεγαν ὅτι ἡ πενθερά της κατώρθωσε νὰ τὴν *ξεχωρίσῃ* ἀπὸ τὸν κόσμον. Ἡ γραῖα *ἔβαλε μαναφούκια** καὶ εἰς τὰ δύο μέρη. Εἰς ἐκείνας ἔλεγεν ὅτι ἡ νύμφη της δὲν τὰς θέλει νὰ ἔρχωνται καὶ ὅτι εἶναι μία παράξενη, μία ἀνάποδη... Εἰς ταύτην παρίστα ὅτι ἡ μήτηρ της καὶ αἱ ἀδελφαὶ της τὴν ἐδυσφήμουν πάντοτε, καὶ διὰ τοῦτο τὰς κατηρᾶτο ἐξ ὅλης ψυχῆς. «Οἱ λοχεμένες*, οἱ στειρεμένες*, οἱ ἀχρόνιαστες. Ἄντι νὰ χαροῦν πὺ μπηκε σὲ τέτοιο σπίτι ἡ ἀδελφή τους, τὴν ἐζηλοφθονοῦσαν κτλ.». Τὴν νύκτα ἡ γραῖα ἔρρεγχε, καθὼς ὁ Ἰωνᾶς ἐν καιρῷ τῆς τρικυμίας, καὶ δὲν ἐσηκώνετο νὰ δώσῃ τὸ ἰατρικὸν εἰς τὴν νύμφην της, ἢ νὰ τῆς ψῆσῃ τοῦλάχιστον ἐν θερμὸν ποτόν. Τὸν υἱὸν της τὸν εἶχε πείσει ὅτι δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ καλέσῃ τὸν ἰατρὸν εἰς τὴν οἰκίαν. «Οἱ γιατροὶ δὲν ξέρουνε τί τοὺς γίνεται, καλύτερα τὰ καταφέρουν οἱ γυναῖκες. Μὲ τὰ ψευτογιατρικὰ εἶδαμε πολλοὺς νὰ γιαιτρευτοῦνε». Καὶ ἤρχοντο καθ' ἑκάστην τρεῖς ἢ τέσσαρες ψευτογιατρίσσαι εἰς τὴν οἰκίαν, ὧν μία ἦτο ἡ γραῖα Περμάχου, ἣτις ἔλεγεν ὅτι μὲ τὰς ἀλοιφὰς θεραπεύονται αὐτὰ τὰ νοσήματα, καὶ ὄχι μὲ τὰς ἐπωδὰς καὶ τὰ περιάπτα, καθὼς ἰσχυρίζονται αἱ ἄλλαι. Καὶ σχεδὸν καθ' ἑκάστην τὴν ἔτριβε μὲ κηραλοιφήν, καὶ τῆς ἤλειφε τὰ πλευρά, ἐπιφωνοῦσα: «Κηραλοιφίτσα νὰ τὸ γιάνη!».

* * *

Θλιβερὰ ἀνέτειλαν τὰ Χριστούγεννα διὰ τὴν μικρὰν Αἰκατερίνην. Ὁ κόσμος ἐώρταζε καὶ ἡ μήτηρ της ἐψυχομαχοῦσε! Καὶ ὁ πατήρ της δὲν ἔπαυσε νὰ δικάζεται μὲ τοὺς δανειστάς, καὶ ἄφησε τὴν οἰκίαν ἄνευ ὀψωνίων, διὰ νὰ πληρώσῃ τοὺς δικολάβους. Καὶ ἡ γραῖα Παντελοῦ ἦτο ἀπαρηγόρητος, λέγουσα ὅτι δὲν ἤθελε «νὰ χάσῃ τὴν νυφούλα της, ὅπου τὴν εἶχε ἴμωσιμο!». Καὶ ἡ γειτόνισσά της ἡ Περμάχου ἠγωνίζετο νὰ τὴν παρηγορήσῃ ἐπαναλαμβάνουσα ὅτι «θὰ φάῃ κι ἄλλη ψωμί!».

* * *

Ἐκοιμήθη ἡ δυστυχὴς ὑπὸ τὴν κυπάρισσον ἀντικρὺ τοῦ ὠραίου περιβολίου τοῦ συζύγου της, τοῦ συγκειμένου ἐξ ἐλαιῶνος, ἀμπέλου καὶ κήπου, τὸ ὁποῖον οἱ δανεισταὶ θὰ ἐξέθετον μετὰ ἓνα μῆνα εἰς πλειστηριασμόν. Οὐδὲν ἦττον ἡ γραῖα-Περμάχου, διακαῶς ποθοῦσα νὰ εὔρη παρηγορίαν διὰ τὴν λευκότριχον φίλην της (ἣτις ἔχασε τὴν νυφούλα της, ὅπου τὴν εἶχε ἴμωσιμο) ἤρχισε νὰ τρέχῃ δεξιὰ καὶ ἀριστερά, πρὸς ἀναζήτησιν συζύγου διὰ τὸν Γιάννην τῆς Παντελοῦς. «Καὶ ἂν ἐφοβέριζαν νὰ βγάλουν τὰ ὑποστατικά του στὴ δημοπρασία, τάχα τί; Αὐτὸς εἶχε πολὺ βιό, ἦτον καὶ προκομμένος...» Καὶ ἡ μικρὰ Αἰκατερίνη εἶχεν ἀκριβῶς τὴν ἡλικίαν, ὅση ἦρκει διὰ νὰ αἰσθάνεται τὴν δυστυχίαν της καὶ νὰ κλαίῃ. Ἡ μήτηρ της, διὰ

τῶν πραγμάτων, δὲν εἶχε βραδύνει νὰ τῆς δώσῃ ἀπάντησιν εἰς τὴν ἀφελῆ ἐρώτησίν της περὶ τοῦ «τί θὰ πῆ νὰ φάῃ κι ἄλλη ψωμί».

(1890)